

فقه، سیاست و حکومت

دکتر علی دارابی

رئیس‌تشیای علوم سیاسی دانشگاه سازمان صداوسیما

سرمد و مطلبی

استادیار علوم سیاسی دانشگاه آزاد اسلامی

بامقدمه دکتر محسن اسماعیلی

استاد دانشگاه تهران و عضو مجلس خبرگان رهبری

سرشناسه	دارابی، علی، ۱۳۳۰ -
سرشناسه	سازمان جهاد دانشگاهی تهران، انتشارات
عنوان و نام پدیدآور	فقه، سیاست و حکومت / با مقدمه محسن اسماعیلی؛ علی دارابی، مسعود مطلبی.
مشخصات نشر	تهران: سازمان جهاد دانشگاهی تهران، انتشارات، ۱۳۹۸.
مشخصات ظاهری	۵۲۰ ص.
شابک	۹۷۸-۶۰۰-۱۳۳-۴۵۸-۰-۰
وضعیت فهرست نویسی	فیا
موضوع	فقه -- راهنمای آموزشی (عالی)
موضوع	Islamic law -- Study and teaching (Higher)
موضوع	علوم سیاسی (فقه)
موضوع	Political science (Islamic law)
موضوع	ولایت فقیه
موضوع	Wilayat al-faqih
شناسه افزوده	مطلبی، مسعود، ۱۳۵۱ -
شناسه افزوده	اسماعیلی، محسن، ۱۳۴۴ - مقدمه نویسنده
رده بندی سکره	PB۱۴۷/۷
رده بندی دیوید	۲۰۷/۲۹۷
شماره کتابشناسی	۱۱۱

سازمان تهران
اوقات

◆ نام کتاب: فقه، سیاست و حکومت

◆ مولف: علی دارابی - مسعود مطلبی

◆ ناشر: انتشارات سازمان جهاد دانشگاهی تهران

◆ ویراستار ادبی: حامد دارابی

◆ طراح جلد: سعید صحابی

◆ چاپ و صحافی: شریف

◆ شمارگان: ۵۰۰ نسخه

◆ قیمت: ۷۵۰۰۰۰ ریال

◆ نوبت چاپ: اول - بهار ۱۳۹۹

◆ ناظر چاپ: احمد ارش

ISBN-978-600-133-458-0

◆ شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۱۳۳-۴۵۸-۰-۰

www.jahat.ir

◆ نشانی: تهران - صندوق پستی ۱۸۶ - ۱۳۱۴۵

nashr.jutt@gmail.com

◆ تلفن: ۶۶۹۵۴۳۶۸ تلفکس: ۶۶۴۶۴۹۴۱

خانه کتاب دانشگاه: ۶۶۹۷۳۴۲۳

◆ تلفن مراکز پخش: ۶۶۹۵۵۷۵۳-۶۶۹۵۴۳۶۸

این اثر، مشمول قانون حمایت مولفان، مصنفان و هنرمندان مصوب ۱۳۴۸ است. هرکس تمام یا قسمتی از این اثر را بدون اجازه مولف یا ناشر تکثیر و کپی برداری کند، مورد پیگرد قانونی قرار خواهد گرفت.

مقدمه ناشر

ایران امروز در اشتیاق توسعه و استقلال، گام‌های محکم و استواری برمی‌دارد. همه روزه در گوشه و کنار میهن ما جوانه‌های خودکفایی علمی و فنی نمایان می‌شوند و با عنایت و یاری خداوند متعال و در سایه تلاش و کوشش جامعه علمی و دانشگاهی حرکت به سوی مرزهای دانش، گام‌های بیشتری به خود می‌گیرد. خدا را شکر می‌گوییم که این فرصت را به ما ارزانی کرده است تا گام‌هایی هر چند کوچک در راه رشد و نشر دستاوردهای علمی و فرهنگی کشور برداریم. باشد تا با یاری خداوند منان و در پرتو همت اندیشمندان، نویسندگان، سرچشمگان و متخصصان مؤمن و متعهد بتوانیم در اعتلای علمی کشور عزیزمان ایران سهمی داشته باشیم.

انتشارات سازمان جهاد دانشگاهی تهران در راستای وظایف خویش و به منظور رسیدن به اهداف علمی- فرهنگی نظام جمهوری اسلامی ایران اقدام به انتشار آثار ارزشمند و مورد نیاز علمی و دانشگاهی می‌کند. در این راستا کلیه استادان، پژوهشگران، صاحبان قلم و اندیشه دعوت به مشارکت و همکاری می‌شود.

کتاب فقه، سیاست، حکومت که حاصل سال‌ها تدریس و پژوهش علمی- پژوهشی دو تن از اساتید برجسته کشور دکتر علی دارابی و دکتر مسعود مطلق است از جمله این آثار فاخر و ارجمند به شمار می‌آید که جهاد دانشگاهی آن را به زیور جمع آراسته است. امید است که مقبول علاقمندان قرار گیرد.

فهرست مطالب

۷.....	مقدمه ناشر.....
۲۱.....	دیباچه.....
۲۷.....	مقدمه.....
۳۳.....	فصل اول: کلیات و مفاهیم فقه.....
۳۳.....	۱. مفهوم و تعریف فقه.....
۳۴.....	۱-۱. فقه رحمت و آیات.....
۳۵.....	۱-۲. فقه در راه صلاح فقیهان و اندیشمندان دینی.....
۳۸.....	۲. اهمیت و نقش فقه.....
۳۹.....	۳. ادله احکام و منابع فقه.....
۴۲.....	۳-۱. کتاب.....
۴۴.....	۳-۲. سنت.....
۴۶.....	۳-۳. عقل.....
۴۶.....	۳-۴. اجماع.....
۴۷.....	۴. ابواب فقه.....
۵۳.....	فصل دوم: تاریخچه فقه و اجتهاد شیعی.....
۵۴.....	۱. عصر تشریح و ظهور.....
۵۵.....	۲. عصر تفسیر و تبیین.....
۵۵.....	۲-۱. شرح دوره.....
۶۰.....	۲-۲. ویژگی‌ها و امتیازات.....
۶۰.....	۲-۲-۱. کثرت احادیث.....
۶۰.....	۲-۲-۲. امکان پرسش دینی از شخص امام معصوم (ع).....
۶۱.....	۲-۲-۳. رد قیاس و استحسان.....
۶۱.....	۲-۲-۴. کثرت اختلاف و صدور اخبار علاجیه.....
۶۱.....	۲-۲-۵. وجود تقیه.....

- ۶۲ ..... ۲-۳. فقهای برجسته
- ۶۳ ..... ۳. عصر تدوین یا عصر محدثان
- ۶۳ ..... ۳-۱. شرح دوره
- ۶۴ ..... ۳-۲. ویژگی‌ها و امتیازات
- ۶۴ ..... ۳-۳. کتاب‌های فقهی دوره
- ۶۵ ..... ۳-۴. فقهای برجسته
- ۶۶ ..... ۴. عصر آغاز اجتهاد
- ۶۶ ..... ۱- شرح دوره
- ۶۶ ..... ۴-۲. ویژگی‌ها و امتیازات
- ۶۶ ..... ۴-۳. فقه‌ای برجسته
- ۶۹ ..... ۵. عصر کمال اجتهاد
- ۶۹ ..... ۵-۱. شرح دوره
- ۷۰ ..... ۵-۲. ویژگی‌ها و امتیازات
- ۷۰ ..... ۵-۳. فقهای برجسته
- ۷۲ ..... ۶. عصر توقف یا رکود اجتهاد
- ۷۲ ..... ۶-۱. شرح دوره
- ۷۳ ..... ۶-۲. فقهای برجسته
- ۷۴ ..... ۷. عصر نهضت مجدد مجتهدان
- ۷۴ ..... ۷-۱. شرح دوره
- ۷۵ ..... ۷-۲. ویژگی‌ها و امتیازات
- ۷۵ ..... ۷-۳. فقهای برجسته
- ۷۷ ..... ۸. عصر انشعاب فقه و پیدایش اخباری‌گری
- ۷۷ ..... ۸-۱. شرح دوره
- ۸۰ ..... ۸-۲. ویژگی‌ها و امتیازات
- ۸۱ ..... ۸-۳. فقهای برجسته
- ۸۱ ..... ۸-۴. پیامدهای شیوه اخباری‌گری
- ۸۲ ..... ۹. عصر شکست اخباری‌گری
- ۸۲ ..... ۹-۱. شرح دوره

۸۵	۲-۹. ویژگی‌ها و امتیازات
۸۶	۱۰. عصر جدید استنباط
۸۶	۱-۱۰. شرح دوره
۸۶	۱-۱-۱۰. دوره تحول فقه و اصول
۸۷	۱-۱-۲. نقد و کنکاش آرای شیخ انصاری
۸۷	۱-۱-۳. دوره نقد آرای آخوند خراسانی و پیدایش سه مدرسه اصولی
۸۸	۲-۱۰. ویژگی‌ها و امتیازات
۸۸	۳-۱۰. نتایج برجسته
۹۰	۱۱. ۶. مرانقلاب اسلامی
۹۰	۱-۱۱. شرح دوره
۹۱	۲-۱۱. ویژگی‌ها و امتیازات
۹۲	۳-۱۱. فقهای برجسته
۱۰۱	فصل سوم: مکتب‌ها و مدرسه‌های قم
۱۰۴	۱. دوره اول؛ مکتب مدینه
۱۰۷	۲. دوره دوم؛ مکتب کوفه
۱۱۰	۳. دوره سوم؛ مکتب قم و ری
۱۱۳	۴. دوره چهارم؛ مکتب بغداد
۱۱۶	۵. دوره پنجم؛ مکتب حله
۱۲۰	۶. دوره ششم؛ مکتب جبل عامل و جزین
۱۲۳	۷. دوره هفتم؛ مکتب اصفهان
۱۲۶	۸. دوره هشتم؛ مکتب بحرین
۱۳۰	۹. دوره نهم؛ مکتب کربلا
۱۳۲	۱۰. دوره دهم؛ مکتب سامراء
۱۳۶	۱۱. دوره یازدهم؛ مکتب نجف اشرف
۱۳۸	۱۲. دوره دوازدهم؛ مکتب قم
۱۴۳	فصل چهارم: چیستی و چرایی فقه سیاسی
۱۴۳	۱. مفهوم و تعریف فقه سیاسی

۲. مبانی فقه سیاسی ۱۴۸
- ۱-۲. جامعیت دین اسلام ۱۴۸
- ۲-۲. جاودانگی اسلام و ضرورت اجرای احکام آن ۱۴۸
- ۳-۲. اجتهاد و تفقه در دین ۱۴۹
- ۴-۲. برخورداری از احکام ثابت و متغیر ۱۴۹
- ۵-۲. نیابت عامه در فقه شیعه ۱۵۰
۳. اهداف فقه سیاسی ۱۵۰
- ۱-۱. تضمین حقوق انسان ۱۵۲
- ۲-۳. اجرای احکام ۱۵۳
- ۳-۳. تأمین امنیت ۱۵۵
۴. موضوع فقه سیاسی ۱۵۵
- ۱-۴. موضوعات دین اولی بنیادی فقه سیاسی ۱۵۵
- ۲-۴. قوانین، مقررات و دستورات مهم اثر از شرایط سیاسی ۱۵۶
- ۳-۴. احکام چند بعدی ۱۵۶
۵. قواعد فقه سیاسی ۱۵۷
- ۱-۵. تعریف قواعد فقهی ۱۵۸
- ۲-۵. اهداف و فواید قواعد فقه سیاسی ۱۵۹
- ۱-۲-۵. پاسخ‌گویی به مسائل و رخداد‌های جدید ۱۶۰
- ۲-۲-۵. همسویی و یکسان‌سازی روابط مردم و حاکمان ۱۶۰
- ۳-۲-۵. پاسخ‌یابی سریع و بدون مراجعه به مجتهد ۱۶۰
- ۴-۲-۵. هماهنگ‌سازی بخش‌های مختلف مربوط به حوزه سیاست و حکومت ۱۶۱
- ۵-۲-۵. تثبیت مقررات حاکم بر جامعه ۱۶۱
- ۶-۲-۵. استقرار ارزش‌های اخلاقی در جامعه ۱۶۱
- ۷-۲-۵. یکسان‌سازی قوانین کشورهای اسلامی و روابط بین‌المللی آن‌ها ۱۶۲
- ۳-۵. تقسیمات قواعد فقه سیاسی ۱۶۲
- ۱-۳-۵. براساس ابواب فقه ۱۶۲
- ۲-۳-۵. براساس موضوعات عام ۱۶۲
- ۳-۳-۵. براساس قلمرو قاعده ۱۶۳